

บทที่ 3

องค์ประกอบพื้นฐานของดนตรี

ดนตรีประกอบด้วยเสียงอย่างที่กล่าวมาแล้วถ้ามองให้ลึกลงไปอีกจะพบว่าดนตรีไม่ได้ประกอบด้วยเสียงเพียงอย่างเดียว แต่ในดนตรีนั้นยังมีจังหวะ ทำนอง การประสานเสียง มีรูปแบบการประพันธ์ และมีความหนาหรือพื้นผิวของเสียงด้วย รวมกันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่จะใช้อธิบายรูปร่างของดนตรีที่เราฟังได้

องค์ประกอบในที่นี้หมายถึง การหยุดพิจารณาเป็นส่วน ๆ เพื่อมองดนตรีอย่างวิเคราะห์ แต่ดนตรีจะขาดเสียซึ่งองค์ประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งหาไม่ได้

องค์ประกอบพื้นฐานของดนตรีแบ่งออกได้ดังนี้

1. จังหวะ
2. ทำนอง
3. เสียงประสาน
4. พื้นผิว
5. คีตลักษณ์

1. จังหวะ

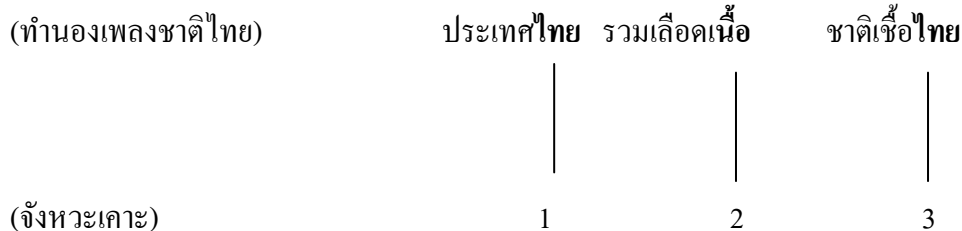
จังหวะ หมายถึง ระยะเวลาที่สม่ำเสมอ เช่น หัวใจเต้นเป็นจังหวะ, ระยะเวลาที่กำหนดไว้เป็นตอน ๆ เช่น เพลงจังหวะช้า จังหวะเร็ว พุดเป็นจังหวะ, โดยอธิบายหมายความว่า โอกาสอันสมควร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525:219)

จังหวะดนตรี ก็คือ การเคลื่อนที่ของเสียงไปตามระยะเวลาที่สม่ำเสมอ

1.1 จังหวะเคาะ

จังหวะนั้นจับต้องไม่ได้ เป็นนามธรรมแต่เพื่อกันมิให้ผู้ปฏิบัติดนตรีหรือนักร้องหลงทางก็จะใช้การเคาะ (Beat) ให้เกิดเสียงหรือไม่เกิดเสียงก็ได้ เช่นผู้อำนวยเพลง (Conductor) เคาะไม้บัทอน (Baton) ใน

อากาศเพื่อควบคุมการบรรเลงของวงดนตรีเป็นจังหวะขึ้นไว้เปรียบเสมือนเสาที่ปักไว้เป็นระยะ ๆ เท่าๆ กันที่เรียกว่า จังหวะเคาะ

(แผนภูมิการเคาะจังหวะ)

ใช้สัญลักษณ์ แทนการเน้น (Accent) การเคาะ โดยสม่ำเสมอจะเกิดกลุ่มเคาะ (Meter) ขึ้น และนำไปสู่เครื่องหมายกำหนดจังหวะ (Time Signature) ได้เช่นเป็นต้น

1.1.1 กลุ่ม 2 จังหวะ

1.1.2 กลุ่ม 3 จังหวะ

1.1.3 กลุ่ม 4 จังหวะ

Time Signature

www.thebirdfeednyc.com

1.2 อัตราความเร็ว

การใช้จังหวะเคาะ เร็วหรือช้า นั้นก็ขึ้นอยู่กับความเร็วที่เริ่มต้นใช้ การกำหนดความช้า-เร็ว นั้นขึ้นอยู่กับ

กับผู้ประพันธ์มักจะเขียนเป็นตัวเลข หรือเป็นคำศัพท์ภาษาอิตาลีเอาไว้ในตอนต้นของบทเพลง เราเรียก อัตราความเร็วของเพลงว่า เท็มโป (Tempo)

ตัวอย่าง	คำศัพท์	ความหมาย
	Largo	ช้าที่สุด
	Lento	ช้ามาก
	Andante	ช้าพอประมาณ
	Moderato	เร็วปานกลาง
	Allegretto	ค่อนข้างเร็ว
	Allegro	เร็ว
	Prestissimo	เร็วเท่าที่จะทำได้

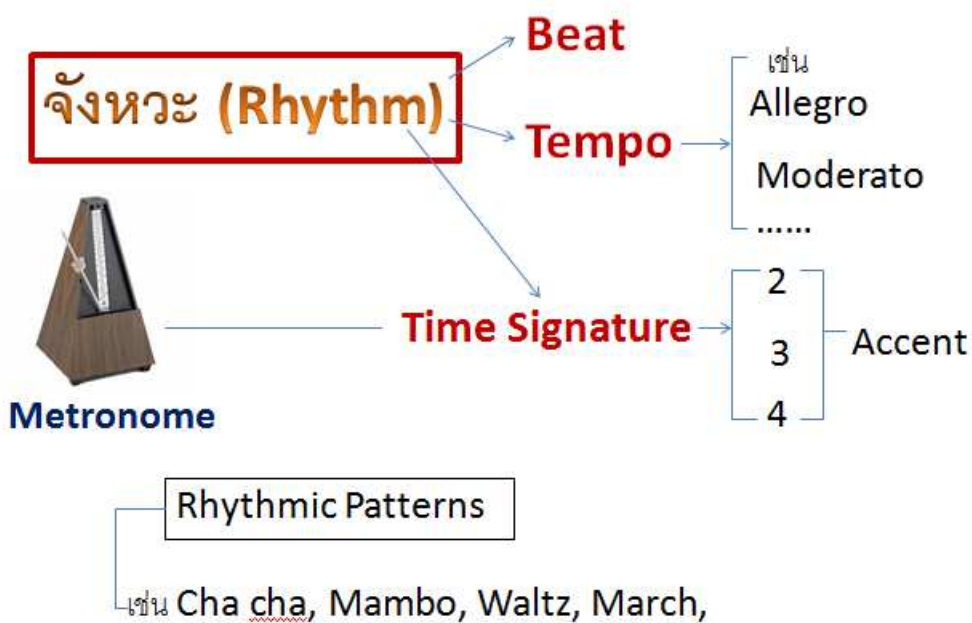
ฯลฯ

Digital Metronome

กระสวนจังหวะ (Rhythmic Pattern)

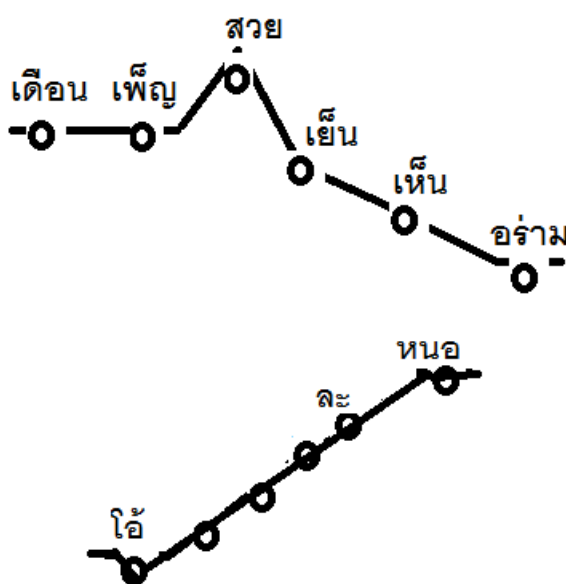
คือรูปแบบของจังหวะที่กำหนดขึ้นใช้กับบทเพลง โดยที่จะทำซ้ำ ๆ กับรูปแบบที่วางเอาไว้ เช่น

2. ทำนอง

ทำนอง หมายถึง ระเบียบเสียงสูงต่ำที่มีจังหวะสั้นยาว เช่น ทำนองสวดทำนองเทศน์ ทำนองเพลง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525:394) หรือทำนอง หมายถึง การเคลื่อนที่ของระดับเสียง โดยการเคลื่อนที่นี้จะบอกรูปร่างของทำนองด้วย ภาษาเขียนนั้นทำได้โดยการเขียนเป็นตัวโน้ตตามอัตราความสั้นยาวของเสียง ผู้บันทึกจำเป็นต้องศึกษาหลักทฤษฎีโน้ตสากลมากพอสมควร เช่น

รูปร่างของทำนอง

เราสามารถแบ่งทำนองตามความรู้สึกของอารมณ์ได้อีกเรียกว่า “**สູ່มเสียง**” ซึ่งมีอยู่

2 ประเภทคือ

2.1 สູ່มเสียงแจ่มใส เรียกว่า เมเจอร์ (Major)

เช่น ทำนองเพลงนางฟ้าจำแลง , ช้าง , ลอยกระทง เป็นต้น

2.2 สູ່มเสียงเศร้า เรียกว่า ไมเนอร์ (Minor)

เช่น ทำนองเพลงธรณีกรรแสง , ยามซัง , โจ้โจ้ซัง เป็นต้น

3. เสียงประสาน

เสียงประสานหมายถึง เสียงที่เปล่งออกมาพร้อมกันตั้งแต่ 2 เสียงขึ้นไปในแนวตั้ง การประสานเสียง นั้นจะขึ้นอยู่กับคู่เสียงที่ใช้

ตัวอย่าง

แนวทำนองที่ 1

แนวทำนองที่ 2

ถ้าเราให้แนวทำนองที่ 1 และแนวทำนองที่ 2 เปล่งเสียงออกมาพร้อมกันในเวลาเดียวกันถ้าเป็นการขับร้องก็เรียก การขับร้องประสานเสียง (Chorus)

4. พื้นผิว

พื้นผิว หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างทำนองแนวนอนกับกลุ่มเสียงประสาน คอร์ด (Chord) ในแนวตั้ง เสมือนการทอผ้าที่ต้องมีเส้นในแนวตั้งและแนวนอน พื้นผิวทางดนตรี 4 ประเภท (Willi Apel & Ralph T. Daniel, 1960:114) คือ

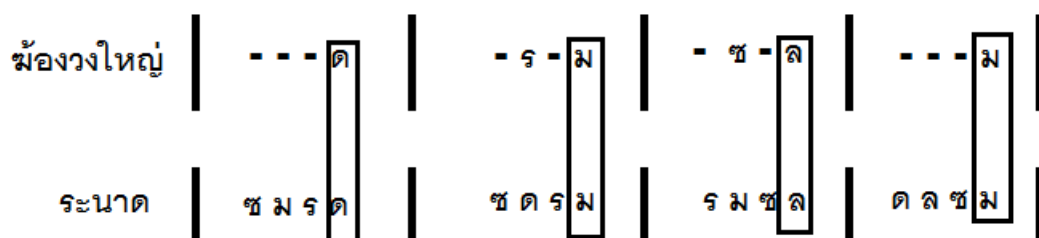
4.1 พื้นผิวแบบโมนोโฟนิค (Monophonic texture) คือดนตรีที่มีทำนองเดียว ไม่มีทำนองอื่นมาเป็นส่วนประกอบ (Accompaniment) เช่น บทเพลงสวด

4.2 พื้นผิวแบบโฮโมโฟนิค (Homophonic texture) คือจะการเคลื่อนที่หลายๆ ทำนองในบทเพลงนั้น แต่จะมีทำนองหลักที่ทำหน้าที่เสนอกับมีทำนองอื่นมาเป็นส่วนเสริมประกอบ เช่น ตัวอย่าง เพลงทะเลไม่เคยหลับ เป็นต้น

4.3 พื้นผิวแบบโพลีโฟนิค (Polyphonic texture) คือพื้นผิวแบบที่มีการเคลื่อนที่ ในหลายทำนองแต่ละทำนองจะมีลักษณะเฉพาะตัว แต่มีความสัมพันธ์กันในเรื่องเสียงประสาน เช่น บทประพันธ์ประเภท ฟิวจ์ (Fugue) , แคนนอน (Canon) เป็นต้น

4.4 พื้นผิวแบบเฮเทอโรโฟนิค (Heterphonic texture) คือ พื้นผิวของดนตรีไทยนั้นจะมีลักษณะเฉพาะคือดำเนินทำนองจากทำนองหลักอย่างเดียวโดยจะมีก็ทำนองก็ตาม จะอาศัยขึ้นหรือแปรทำนองจากทำนองหลักซึ่งจะมีจุดร่วมเรียกว่า ลูกตกเสียงเดียวกัน คือ ทำนองแต่ละเครื่องมือจะเดินไปอย่างไรก็ได้แต่จะต้องอยู่ในลูกตกอันเดียวกันเราเรียกพื้นผิวอย่างนี้ว่า เฮเทอโรโฟนิค (Heterphonic texture)

ตัวอย่าง

คือ จุดร่วม หรือลูกตกเสียงเดียวกัน

5. คีตลักษณ์

คีตลักษณ์ ก็คือรูปแบบของการประพันธ์ดนตรีนั่นเอง เพราะว่าดนตรีนั้นแตกต่างกับศิลปะอื่นๆ ในแง่ที่ว่าไม่ใช่ว่าเป็นสิ่งที่อยู่นิ่ง สำหรับการพิจารณา เรามองว่าดนตรีเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวตลอดเวลา การหยุดพิจารณาจะทำให้ยาก ดังนั้นหลักการพื้นฐานของดนตรีก็คือการบรรเลงซ้ำและขณะที่เสียงดนตรีดำเนินไป ผู้ฟังก็จะรวบรวมทำนอง จังหวะ ของเสียงที่ผ่านไปแล้วมาจินตนาการ ดังนั้นดนตรีจะต้องมีรูปแบบ วรรคตอนของการซ้ำ (คณฺย ลิมปคณฺย,2522:35)

คีตลักษณ์เบื้องต้นแบ่งออกเป็น 4 ประเภท

5.1 เพลงท่อนเดียว หรือ เอกบท (Unitary Form) มีลักษณะทำนองเดียวท่อนเดียวใช้

สัญลักษณ์ **A** เช่น เพลงชาติ, เพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นต้น

เพลงท่อนเดียวอาจมีการแปรทำนองอีกก็ได้เรียกว่า ซิม และ แวริเอชัน (Theme & Variations) จะใช้สัญลักษณ์เป็น **A**

ซิม (Theme) คือแนวทำนองเพลง

แวริเอชัน (Variations) คือ การแปรทำนอง

ตัวอย่าง

ทำนองและการแปรทำนอง จาก กระบวนที่ 2 ของซิมโฟนี หมายเลข 94 ในกุญแจเสียง G major (“ทำให้สะดุ้ง”;1791) ประพันธ์ โดยโจเซฟ ไฮเดิน (1732-1809)

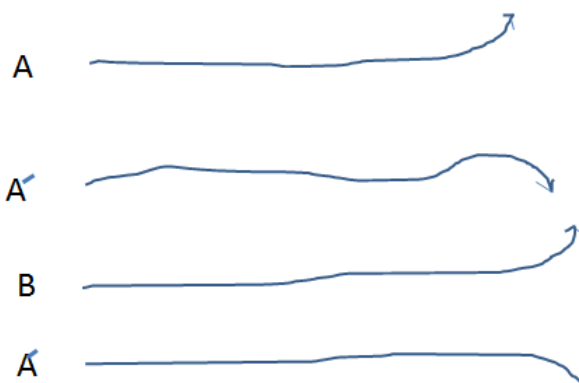
Second Movement fro Symphony No.94 in G major (“Surprise”;1791) by Joseph Haydn (1732-1809)(Roger Kamien,1976:68,69)

5.2 เพลงสองท่อน หรือ ทวิบท (Binary Form) เขียนเป็นสัญลักษณ์ได้ดังนี้ **A B , A B A B** หรือ **AB, ABAA, AA BB**

5.3 เพลงสามท่อน หรือ ตริบท (Ternary Form) คือเพลงที่แบ่งออกเป็น 3 ตอน หรือ 3 ท่อนคือ **A B C, A Á B Á** หรือ **A B Á**

ตัวอย่าง เพลงสาวอีสานรอรัก มีรูปแบบดังนี้

ตัวอย่าง Ternary form

เพลง สาวอีสานรอรัก - ผ่น ธนสุนทร คำร้อง-ทำนอง : สุมทุม ไผริมบึง เรียบเรียง : บุรินทร์ มาศงามเมือง

A น่องเป็นสาวขอนแก่น ยังบ่เคยมีแฟน บ้านอยู่แดนอีสาน

น่องเป็นสาววัยอ่อน ได้แต่นอนตะแคง ยามเมื่อแล้งผืนหวาน

จะมีชายใด ไผเดต้องการ จะมีชายใด ไผเดต้องการ หมายปองน่องนั้น แม่ต้องการ จะคอย

A สาวอีสานบ้านป่า เข้าก็ไปทำนา ค่ำลงมาเหงาหงอย

เขาว่าน่อง เป็นลาว เป็นสาวเมือง อีสาน ใจน่องนั้น เลื่อนลอย

จง เอ็นดู แน่เคื้อ อ้ายเคื้อ จง ปราณิ น่อง แน่ จักหน้อย

ฮักน่องบ่อยบ่อย พอน่องได้พลอยดีใจ

B ใจดวงเดียวที่น่องมีอยู่ เปิดประตูให้แล้วดวงใจ

พื่อยามองว่าน่องต้อยต่ำ หากจะดำ ก็ดำแต่กาย

A สาวอีสานมองเหม่อ นอนละเมอเหม่อคอย ใจเลื่อนลอย คอยหาย

เห็นเป็นลูกชานา อ้ายจึงบ่อยากเจอ บ่อยากมาหมั้นหมาย

คอยแรมปี น่องนี้เอียงอาย คอยคอยคอย น่อง คอย จนอาย

คิดแคลงแห่งหน้าหรืออ้ายบ่อยาก มาแล

5.4 เพลงรอนโด (Rondo Form) คือบทเพลงที่ประกอบด้วย ทำนองหลัก และทำนองอื่นที่ไม่เหมือนกันอีก 2 แนว หรือมากกว่าก็ได้ มีรูปแบบดังนี้ **ABACA**

บทเพลงที่มีคีตลักษณ์เช่นนี้ได้แก่ เพลงสามัคคีชุมนุม เพลงกราวกีฬา เป็นต้น

Answer these Questions?

1. สิ่งที่เกิดขึ้นที่โดยสม่ำเสมอของเวลาเรียกว่าอะไร
2. เต็มไป คืออะไร
3. คำศัพท์ มอเดราโต้ (Moderato) คืออะไร
4. คำศัพท์ อัลเลโกร (Allegro) คืออะไร
5. ทำนองที่แจ่มใสเรียกว่า ?
6. ทำนองที่เศร้าสร้อยเรียกว่า ?
7. เสียงที่เปล่งออกมาตั้งแต่ 2 เสียงพร้อมกันเรียกว่า ?
8. เพลงชาติไทย เป็นรูปแบบของคีตลักษณ์ใด
9. เพลงสาวอีสานรอรักเป็นรูปแบบของคีตลักษณ์ใด
10. เพลงเดือนเพ็ญ เป็นรูปแบบของคีตลักษณ์ใด